

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТІКАННЯ РОЗЛАДІВ АДАПТАЦІЇ У РІЗНИХ ВІКОВИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ГРУПАХ

Шелестова О. В. Особливості протікання розладів адаптації у різних вікових та соціальних групах. Стаття присвячена дослідженню актуальної як для суспільства, так і для психологічної практики темі виникнення, формування та протікання розладів адаптації. У статті проаналізовано чинники та особливості протікання розладів адаптації у різних вікових та соціальних групах. Відмічено, що до розладів адаптації схильні особи, що належать до різних вікових та соціальних груп.

Вплив дистресу і тривоги, вразливість, індивідуальні відмінності, можливості стосовно психологічної адаптації зумовлюють виникнення розладів адаптації та впливають на стан здоров'я в дитячому, підлітковому, дорослому і похилому віці. Стійкість особистості до виникнення розладів адаптації прямо залежить від максимального використання переваг своєї психічної організації й нейтралізації її недоліків. Тому реальна поведінка людини залежить не тільки від її індивідуально-особистісних особливостей, а й від тих ситуацій, в які вона буває залученою.

Ключові слова: стрес, розлади адаптації, дистрес, негативні стани, посттравматичні розлади особистості.

Шелестова Е.В. Особенности протекания расстройств адаптации в разных возрастных и социальных группах. Статья посвящена исследованию актуальной как для общества, так и для психологической практики теме возникновения, формирования и протекания расстройств адаптации. В статье проанализированы факторы и особенности протекания расстройств адаптации в различных возрастных и социальных группах. Отмечено, что к расстройствам адаптации склонны лица, принадлежащие к разным возрастным и социальным группам.

Влияние дистресса и тревоги, уязвимость, индивидуальные различия, возможности относительно психологической адаптации, обуславливают возникновение расстройств адаптации и влияют на состояние здоровья в детском, подростковом, взрослом и пожилом возрасте. Устойчивость личности к возникновению расстройств адаптации напрямую зависит от максимального использования преимуществ своей психической организации и нейтрализации ее недостатков. Поэтому реальное поведение человека зависит не только от его индивидуально-личностных особенностей, но и от тех ситуаций, в которые она бывает вовлеченной.

Ключевые слова: стресс, расстройства адаптации, дистресс, негативные состояния, посттравматические расстройства личности.

Постановка проблеми. На теперішній час проблема межових станів між психічним здоров'ям і хворобою, якими страждає від 20% до 90% населення є однією з найбільш актуальних. Для клініцистів важливу роль у діагностиці наслідків стресових ситуацій, відіграють прояви психічної дезадаптації. Такі прояви іноді досягають кількісних і якісних характеристик надзвичайно сильного стресу (соматична хвороба, непрацездатність, гостра і хронічна біль, сімейні та службові проблеми, проблеми в міжособистісних відносинах).

Вихідні передумови. Досягнення науково-технічного прогресу торкнулися багатьох сфер (виробництво, побут та ін.), пришвидшили темп життя, висунули безліч інших факторів, які вкупі проявляються підвищеними вимогами

до псіхічної діяльності людини, та створюють на неї додаткові навантаження, що призвело до зростання нервово-психічних порушень. В сучасних умовах проблема психічних розладів адаптації є одним з першочергових завдань медичної психології.

Актуальність теми: Питання розладів адаптації вивчаються на поведінковому, фізіологічному та соціальному рівнях. Науковці В.О. Абрамов, Ю.О. Александровский, В.О. Бордов, В.Л. Гавенко, М. Горовиц Н.О. Шифнер, О.Є. Бобров, М.О. Кульгіна, говорячи про розлади адаптації, мають на увазі багаторівневий, функціонально детермінований процес із включенням у нього фізіологічних, особистісно-орієнтованих і соціальних компонентів. Розлади адаптації, як правило, супроводжуються негативними станами. Такі стани визначають як «стрес», «симптоми», «реакції», «дезадаптація», «розлади адаптації».

Мета дослідження: визначити основні чинники виникнення розладів адаптації та особливості протікання цих розладів у різних вікових та соціальних групах.

Матеріали дослідження: структура клінічної картини розладів адаптації у різних пацієнтів може істотно відрізнятися. За своїми психопатологічними проявами розлади адаптації дуже варіабельні, що обумовлює складність діагностики цих станів. Введено навіть поняття «феномен айсберга». Воно означає, що в клінічній практиці до фахівців звертається лише незначна частина пацієнтів, а більша частина з різними соматичними скаргами, що маскують розлади адаптації, спостерігаються у лікарів загальної практики або зовсім не звертаються за медичною допомогою. Окремі спроби систематизації розладів адаптації з побудовою клінічних класифікацій і виділенням різних варіантів стосуються певних соціальних груп: дітей, студентів, військовослужбовців, мігрантів, самотніх літніх осіб. Розглядаються варіанти, для яких характерними є переважання в клінічній картині тривожних або депресивних симптомів або їх поєднання [1]. Описано клінічні форми з переважанням психовегетативних і астеничних розладів. Крім того, в клінічній картині можуть домінувати гнівливі, агресивні реакції, поведінкові порушення [2]. Згідно з існуючими діагностичним критерієм [3] тривалість розладів адаптації може коливатися від декількох місяців до двох років. При цьому критерій максимальної тривалості цих станів – 2 роки – досить умовний. У феноменологічному відношенні ця нозологічна категорія залишається поліморфною та невизначеною. Її межі розмиті і охоплюють цілий спектр станів від короткочасних стресових реакцій до затяжних психогенних розладів [4].

Є.С. Акарачкова зі співавторами, розглядають стресорну відповідь організму при розладах адаптації, як процес, в основі якого лежить регуляція за принципом зворотного зв'язку. Модель, яку запропонували автори, виглядає наступним чином: СТРЕС-ЕМОЦІЇ-ПОВЕДІНКА-ТІЛО-МОЗОК. Стресорна відповідь, охоплюючи весь організм людини, впливає на роботу головного мозку, а також на емоції і поведінку, що проявляється соматичними та тілесними симптомами. У рамках відповіді на стресову подію О.С. Антипова [5] виділяє

кілька форм психічної дезадаптації з відповідними клінічними варіантами межових психічних станів – від адаптаційних реакцій до акцентуацій характеру. За дослідженнями О.С. Антипової [5] саме поняття «розлади адаптації» набуло широкого розповсюдження в психіатрії в останні десятиліття. Ця діагностична категорія була вперше введена в третій редакції Керівництва з діагностики і статистики психічних розладів (DSM-III), проте найбільш докладно розроблена в подальших класифікаціях хвороб. У Міжнародній класифікації хвороб 10-го перегляду (МКХ-10) розлади адаптації віднесені до рубрики розладів, пов'язаних зі стресом. У DSM-IV вони виділені в окрему рубрику, але описуються як психічні розлади, в патогенезі яких емоційний стрес відіграє важливу роль.

До розладів адаптації схильні особи, що належать до різних вікових та соціальних груп. Як правило, перехід із однієї вікової категорії до іншої супроводжується кризою. Однією з таких криз, що може супроводжуватися розладом адаптації – є криза похилого віку, яку досліджував О.О. Физолоп. [6]. Переступивши межу старості, особистість втрачає багато значущих для неї соціальних ролей, відбувається зниження фізичних можливостей, накопичуються хронічні захворювання, статус пенсіонера неминуче призводять літню людину до звуження кола спілкування і зменшенню активних контактів зі світом, що обумовлює зменшення стійкості до впливу патогенних соціопсихологічних стресорів і, як наслідок – виникнення розладів адаптації. Ризик виникнення таких порушень збільшується у особистостей, які гостро переживають свою (нерідко уявну) неповноцінність, неспроможність.

Соціальна дезадаптація виникає й у родичів пацієнтів, що страждають тяжкими захворюваннями. Такі розлади описують С.С. Косинова та Н.І.Завгородня [7,8]. Передчасні пологи за дослідженнями Н.І. Завгородньої [8], створюють передумови для розвитку клінічно значущих розладів стосовно адаптації жінки до стану материнства, що, у свою чергу, негативно впливає як на стан самої породіллі, так і на стан новонародженого, що клінічно проявляються депресивними, тривожними та змішаними варіантами. Визначальну роль у формуванні розладів адаптації відіграє почуття провини.

Найбільш часто, за дослідженнями Д.Ю. Вельтищева [9], зустрічається розлад адаптації з тривожною симптоматикою, котрий складає 17-29% від усіх розладів адаптації. При цьому в 27% можна було говорити про тривожний синдром, переважно в рамках помірно виражених розладів, більшість з яких сьогодні можна віднести до розладу адаптації [9]. Відомо також, що тривалі психічні навантаження, які позначають як хронічний стрес помірної сили, можуть призводити до «нервового зриву», що виявляється в неспецифічних ознаках дистресу: надмірної стурбованості проблемами, дратівливості, напруженості, підвищеної виснаженості, порушеннях сну і концентрації уваги. Деякі автори наводять докази наявності істотних відмінностей дистресу і тривоги, вважаючи, що при тривожних розладах дистрес реєструється в усіх випадках, однак при дистресі далеко не завжди можна говорити про наявність тривоги або депресії. Тривога, як найбільш рухливий і залежний від зовнішніх факторів афект, що

характеризується гіперестетичними формами реагування, визначає структуру тривожного варіанта розладів адаптації. При цьому тривала ідеаторна фіксація на психотравмуючих факторах із заклопотаністю невіршеними проблемами (нав'язливими або надцінними переживаннями, пов'язаними за своїм змістом з психічною травмою), більшою мірою, пов'язана зі звуженням кола сприйняття, що обумовлює розвиток депресії. Наявна неоднорідність розладів адаптації багато в чому визначається структурою афективності, визначальним є індивідуальне сприйняття травмуючих чинників, а також особливості реагування. Визначення варіантів розладів адаптації пов'язано не стільки з аналізом домінуючих проявів, скільки, більшою мірою, структури і динаміки синдрому, що знаходяться в тісному зв'язку з індивідуальними особливостями пацієнта і динамікою травмуючих впливів [10].

Особистість в екстремальних умовах військової служби досліджували К.В. Аймедов, Т.Н. Берг, В.С. Гічун, Р. Єгоров, С.І. Табачнікова, О.К. Напрєєнко, В.О. Шамієва, П.В. Волошин, Н.О. Марута, Л.Ф. Шестопалова, І.В. Лінський, Є.В. Подчасов, Г. Ломакин. В. Дереча зі співавт., [11] розглядали біографічні, індивідуально-особистісні, службові та ситуаційні причинні фактори, що сприяють розвитку розладів адаптації у військовослужбовців під час служби.

Розлади адаптації серед цивільного населення, яке пережило бойові дії, досліджував І.В. Лінський зі співавт., [12]. Дослідники прогнозують розвиток серйозних порушень адаптації ПТСР, як мінімум, у 100-150 тис. осіб. Сила прояву розладів адаптації достовірно вище у жінок, ніж у чоловіків в середньому на 17,34%. У обстежених вираженість розладів адаптації практично не залежала від віку.

Дитячу аудиторію досліджували Є.С. Акарачкова.із співавт., Є.В. Барханская, Є.Н. Дрождина, О.В. Лизлов зі співавт. Так, зокрема, Є.Н. Дрождіна вважає, що індивідуальні відмінності, можливі розлади психологічної адаптації та вразливості формуються в ранньому дитячому віці, зумовлюючи стан здоров'я в підлітковому і дорослому віці [13]. У вивченні специфіки сприйняття й особливостей реагування дітей та підлітків на психотравмуючі фактори О.В. Лизловим зі співавт. використана модель «ядерного» афекту як способу сприйняття і реагування [14]. З урахуванням типів афективності було виділено 3 групи: тривожний тип афективності, апатичний та тужливий типи. Барханська розкриває сутність опановуючої поведінки і механізмів адаптації учнів до навчання [15]. Вплив стресів та їх наслідків на дітей та підлітків вивчали Є.С. Акарачкова зі співавт., [16]. Н.А. Шифнер, А.Е. Бобров, М.А. Кульгіна [17] вивчали клінічні прояви розладів адаптації у студентів: афективно-мотиваційні та парціальні когнітивні порушення, астеничні стани, соматоформні і психовегетативні дисфункції порушення підконтрольності поведінки), також відзначалося вибіркоче зниження здатності до багатосторонньої і об'єктивної оцінки ситуації з посиленням наочно-образного і наочно-дієвого мислення, домінуванням афективної логіки, оціночних суджень. Все це створювало умови для порушення здатності до переоцінки травматичного досвіду.

В.Л. Гавенко зазначає, що зростання несприятливих факторів життя студентів, є прямими факторами ризику розвитку психічних змін і розладів адаптації [18].

Дослідження Є.Є. Бліновою адаптації мігрантів стосувалися, насамперед, виникнення патологічних феноменів (невротичних та психосоматичних розладів, злочинності та девіантної поведінки і т.ін.) [19]. Г.В. Грищенко описував зміни психофізіологічного здоров'я у цивільних осіб, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС [20]. Так Т.В. Рогачева [21] розглядає проблему адаптації і пристосування через призму проблеми стійкості. Дані автори акцентують увагу на вивченні стійкості з позицій рівневого підходу, виділяючи три рівні ієрархії її механізмів. Перший рівень – відображає стійкість через механізми нейрогуморальної-гормональної регуляції процесів пристосування організму. Другий рівень - пов'язаний з вивченням характеру та особливостей фізіологічних реакцій, переважно на системному і міжсистемних рівнях. Третій рівень - розглядає причиннонаслідкові зв'язки, що обумовлюють стратегію пристосувальних реакцій. У процесі вивчення розкриваються чинники, які визначають зміст і структуру цих реакцій, їх цільову спрямованість і вираженість. Поняття стійкості пов'язано з принципом інваріантності: незважаючи на те, що система в цілому зазнає змін, деякі її властивості (інваріанти) зберігаються незмінними. Тому стійкість - це скоріше мінливість, ніж незмінність. Тому реальна поведінка людини залежить не тільки від його індивідуально-особистісних особливостей, а й від тих ситуацій, в які вона буває залученою. Інакше кажучи, людина в процесі самореалізації може бути «господарем становища» і володіти ситуацією завдяки знанням своїх особливостей і можливостей, у тому числі і типологічних. Стійкість такої особистості прямо залежить від максимального використання переваг своєї психічної організації і нейтралізації її недоліків. Таким чином, людина приходять до результату різними шляхами.

Висновки. Отже нами були розглянуті психогенні чинники, які діють на людину в екстремальних ситуаціях. При жорсткій і тривалій дії психогенних факторів, а також при відсутності заходів профілактичного характеру етап психічної переадаптації замінюється етапом нестійкої психічної діяльності та призводить до розвитку розладів адаптації. За характером психотравмуючих чинників всі виявлені в ході дослідження психічні травми можна віднести до груп сімейних, соціальних, а також їх різних поєднань. Дуже важливо підкреслити значимість особистісного чинника у виникненні розладів адаптації.

Список використаних джерел

1. Акарачкова Е.С., Котова О.В., Вершинина С.В., Рябоконт І.В. Стресс и расстройства адаптации Издание: Лечащий врач : 2014. – N 6. – С. 61-65/
2. Pidchasov E. V. Analysis of socio-psychological manifestations of PTSD in individuals who took part in the fighting / E. V. Pidchasov, G. Lomakin // Extreme problems and crisis psychology. Collected Works. Iss. 10. – Kharkov : NUTSZU, 2011. – P. 86-98.

3. Kawa S., Giordano J. A brief historicity of the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: issues and implications for the future of psychiatric canon and practice // *Philos. Ethics Humanit. Med.* 2012. Vol. 7. P. 2.
4. Pierre J.M. The borders of mental disorder in psychiatry and the DSM: past, present, and future // *J. Psychiatr. Pract.* 2010. Vol. 16. № 6. P. 375-386.
5. Антипова О.С. Расстройства адаптации: современные подходы к диагностике и терапии / О.С. Антипова // *Нейронews*. – 2013. – N3. – С. 29-32.
6. Филозоф А. А. Психопрофилактика расстройств адаптации в пожилом возрасте методом клинической библиотерапии / *Помощь инвалидам и пожилым людям*. – 2011. – N 11. – С. 22-24.
7. Косинова С.С. Клинико-психологические нарушения адаптации у родственников пациентов, перенесших ОНМК // *Молодой ученый*. – 2015. – № 9. – С. 412-416.
8. Завгородня Н. І. Підходи до корекції розладів адаптації у жінок, що народили недоношену дитину. // *Вісник проблем біології і медицини* – 2014 – Вип. 4, Том 1, – С. 103-109.
9. Вельтищев Д.Ю. Диагностика и фармакотерапия тревожного варианта расстройств адаптации:анксиолитик этифоксин(стрезам) в клинических и экспериментальных исследованиях. *Социальная и клиническая психиатрия*. №1 // 2010, – С. 2-3.
10. Вельтищев Д.Ю., Ковалевская К.Б., Серавина О.Ф. Стресс и модус предрасположения в патогенезе расстройств депрессивного спектра. *Психические расстройства в общей медицине*. N2, – 2008,– С. 34-37.
11. Дереча В., Роман Єгоров, Галина Дереча «Расстройства адаптации у военнослужащих первого года службы» Конференция «Пути преодоления кризисных явлений в педагогике,психологии и языкознании» (2012-08-31).
12. Линский И.В., В.Н.Кузьминов, Н.В.Позднякова и др. Расстройства адаптации среди гражданского населения,пережившего боевые действия,спустя месяц после их прекращения//*Український вісник психоневрології (Дар)*. – 2014. – Т. 22, № 3. – С. 5-12.
13. Дрождина Е.Н., О.Б. Ковалевская, О.Ф. Серавина, Т.А. Шелепина, Т. А. Лисицына, Н.Н. Кузьмина, Д.Ю. Вельтищев. Роль психотравмирующих факторов в дезадаптации детей и подростков, страдающих ювенильным артритом //*Социальная и клиническая психиатрия*. – 2012, – Т. 22, – № 1. – С. 44-50.
14. Лызлов А.В., Серавина О.Ф., Ковалевская О.Б. Феноменология восприятия и аффективность // *Вопросы психологии*. – 2011. – № 2.
15. Барханская Е.В. Адаптивное совладающее поведение и его роль в современном образовании. // *Альманах современной науки и образования Тамбов: Грамота*, – 2013. – № 10 (77). – С. 28-30. ISSN 1993-5552.
16. Акарачкова Е.С., С.В. Вершинина, О.В. Котова, Рябоконт И.В. Алгоритм диагностики, лечения и профилактики стресса и стресс-связанных расстройств у детей и подростков // *Издание: Вопросы практической педиатрии* 2014. – N 6. – С. 24-31

17. Шифнер Н.А., А.Е. Бобров. Клинические особенности и варианты динамики расстройств адаптации у студентов // Вестник психиатрии и психологии Чувашии. – 2012. – №8. – С. 43-61.
18. Гавенко В.Л. Качество жизни как один из основных факторов развития расстройств адаптации и другой психической патологии у студентов / В. Л. Гавенко, Н. В. Гавенко, В. В. Бойко // Український вісник психоневрології. – 2010. – Т. 18, – вип. 3. – С. 119.
19. Блинова Е.Е. Психологическая адаптация трудовых мигрантов Украины в инокультурной среде // Сборник научных статей международной научно-практической конференции / Под ред. Р.В. Кадырова. – Владивосток : Мор. гос. ун-т им. адм. Г. И. Невельского, 2011. – 373 с – С. 140-146.
20. Грищенко Г.В. Психофизиологическая оценка изменения здоровья у гражданских лиц, пострадавших в результате аварии на ЧАЭС // Сборник научных статей международной научно-практической конференции / Под ред. Р.В. Кадырова. – Владивосток: Мор. гос. ун-т им. адм. Г. И. Невельского, 2011. – 373 с – С. 146-154.
21. Рогачева Т.В. Современные подходы к понятию «Психологическая устойчивость»// Сборник научных статей международной научно-практической конференции / Под ред. Р.В. Кадырова. – Владивосток: Мор. гос. ун-т им. адм. Г. И. Невельского, 2011. – 373 с – С. 75-85.

Spisok vikoristanyh dzherel

1. Akarachkova E. S. , Kotova O. V., Vershinina S. V., Ryabokon I. V., Vershinina S.V. Stress i rasstoistva adaptacii. Izdanie: Lechaschiy vrach: 2014.- N 6.-S. - 61-65
2. Pidchasov E. V. Analysis of socio-psychological manifestations of PTSD in individuals who took part in the fighting / E. V. Pidchasov, G. Lomakin // Extreme problems and crisis psychology. Collected Works. Iss. 10. – Kharkov : NUTSZU, 2011. – S. 86-98.
3. Kawa S., Giordano J. A brief historicity of the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: issues and implications for the future of psychiatric canon and practice // Philos. Ethics Humanit. Med. 2012. Vol. 7. P. 2.
4. Pierre J.M. The borders of mental disorder in psychiatry and the DSM: past, present, and future // J. Psychiatr. Pract. 2010. Vol. 16. № 6. P. 375–386.
5. Antipova O.S. Rasstroistva adaptacii : sovremenniyi podhodi k diagnostike i terapii / O. S. Antipova // Hejponews. - 2013. - N3. - S.29-32.
6. Filozop A.A. / Pshyhoprofilactika rasstroistv adaptaciyi v pozhilom vozraste metodom klinicheskoi biblioterapiyi / Pomosch invalidam i pozhilim lyudyam. - 2011. - N 11. - S. 22-24.
7. Kosinov S.S. Kliniko-psihologicheskie narusheniya adaptaciyi u rodstvennikov pacientov, perenessih ONMK // Molodoiy ucheniy. — 2015. — №9. — S. 412-416.

8. Zavgorodnya N. I. Pidhodi do korekcii rozladiv adaptacii u zhinok, scho narodili nedonoshenu ditinu .// Visnik problem biologii i medicini – 2014 – Vup. 4, Tom 1,S 103-109.
9. Veltishev D.Y. Diagnostika i farmakoterapiya trevozhnogo varianta rasstroistv adaptaciyi : anksiolitik etifoksin (strezam) v klinicheskikh i eksperimentalnih issledovaniyah . Socialnaya i klinicheskaya psihiatriya №1 // 2010,S 2-3.
10. Veltishev D.Y., Kovalevskaya K. B., Seravina O. F. Stress i modus predraspolzheniya v patogeneze rasstroistv depressivnogo spectra . Psihicheskie rasstroistva v obschei medicineeravina. - N2, 2008, s.34-37.
11. Derecha V. , Egorov R., Derecha G.. Rasstroistva adaptaciyi u voennosluzhaschih pervogo goda sluzhbi. Konferenciya "Puti preodoleniya krizisnih yavleniy v pedagogike, psihologii i yazikoznaniyi, (2012-08-31)
12. Linskiy I.V., V. N. Kuzminov, N. V. Pozdnyakov i dr. Rasstroistva adaptaciyi sredi grazhdanskogo naseleniya, perezhivshogo boeviyе deistviya, spustya mesyac posle ih prekrascheniya //Ukrainskiy visnik psihonevrologiyi.: Dar.— 2014.— T.22, № 3.— S.5-12.
13. Drozhdina E. N., O.B. Kovalevskaya, O. F. Seravina, T. A. Shelepina, T. A. Lisicina, N. N. Kuzmina, D. Y. Veltishev . Rol psihotravmiruyuschih factorov v desadaptacii detei i podristkov, stradayuschih yuvenilnim artritom // Socialnaya i klinicheskaya psihiatriya. - 2012, T. 22, № 1; S.44-50.
14. Lizlov A. V., Seravina O. F., Kovalevskaya O. B. Fenomenologiya vospriyatiya i affektivnost // Voprosi psihologii. - 2011. № 2.
15. Barhanskaya E.V. Adaptivnoye sovladayuschee povedeniye i ego rol v sovremennom obrazovanii . // Almanah sovremennoy nauki i obrazovaniya, Tambov: Gramota, 2013. № 10 (77). С. 28-30. ISSN 1993-5552.
16. Akarachkova E.S., S.V. Vershinina, O.V. Kotova, I.V. Ryabokon. Algoritm diagnostiki, lecheniya i profilactiki stressa i stress-svyazannih rasstroistv u detei i podrostkov // Izdaniye: Voprosi prakticheskoi pediatrii 2014. - N 6. - С.24-31.
17. Shifner N.A., A.E. Bobrov , M.A. Kuligina Klinicheskie osobennosti i varianti dinamiki rasstroistv adaptaciyi u studentov // VECTNIK psihiatriyi i psihologiyi Chuvashiyi . 2012. №8. S. 43-61.
18. Gavenko V. L. Kachestvo zhizni kak odin iz osnovnih factorov razvitiya rasstroistv adaptaciyi i dgugoi psihicheskoy patologiyi u studentov / V. L. Gavenko, N. V. Gavenko, V. V. Boiko // Ukrayinskiy visnik psihonevrologiyi. - 2010. - T. 18, vip. 3. - S. 119.
19. Blinova E.E. Psiholohycheskaya Adaptatiya trudovih myhrantov Ukrainu inokulturnoy srede // Sbornik naychnux statey mezhdunarodnoy naychno-prakticheskoy konferencii/ Pod red. R.V. Kadurova. - Vladivostok: Mor. gos. Un-t im. adm. G.I. Nevelskoho, 2011. - 373 p - p 140-146
20. Hryshenko G.V. Psyhofyzyolohycheskaya otsenka izmeneniya zdoroviya y grazhdanskix lits, postradavshix v rezyltate avarii na CHAES // Sbornik naychnux statey mezhdunarodnoy naychno-prakticheskoy konferencii/ Pod red. R.V. Kadurova. - Vladivostok: Mor. gos. Un-t im. adm. G.I. Nevelskoho, 2011. - 373 p - S 146-154

21. Rohacheva T.V. Sovremenniye podxodi k poniatiy "Psyholohycheskaya ystoihivost" // Sbornik naychnux statey mezhdunarodnoy naychno-prakticheskoy konferencii/ Pod red. R.V. Kadurova. - Vladivostok: Mor. gos. Un-t im. adm. G.I. Nevelskoho, 2011. - 373 s - S 75-85.

Shelestova O. V. Features of flowing of adaptation's disorders are in the different age-related and social groups. The article is dedicated the study of actual research both for society and for psychological practice to the theme of origin, forming and flowing of disorders of adaptation. In the article factors and features flowing of disorders are analysed in the different age-related and social groups. It is adaptation's disorders marked, that to disorders of adaptation the inclined persons that belong to the different age-related and social groups. Influence of distress and alarms, vulnerability, individual differences, possibilities of psychological adaptation, predetermine the origin of adaptation' disorder, and influence on the state of health in child's, adult and sloping teens. Firmness of personality to the origin of disorders of adaptation straight depends on the maximal use of advantages of the psychical organization offset defects of psychical and psychological organization. Therefore the real behavior of person depends not only on his individually-personality features, and also from those situations in that it takes part.

Keywords: stress, disorders of adaptation, distress, negative states, post traumatic disorders of personality.

УДК 159.938.362

Шульга В.В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ТА АДАПТАЦІЇ ШКОЛЯРІВ

Шульга В.В. Взаємозв'язок рівня шкільної тривожності і адаптації школярів. У статті обговорюються результати емпіричного дослідження шкільної тривожності і рівня адаптації учнів середнього і старшого звена загальноосвітньої школи. Констатується, що рівень адаптації навчаючи щихся середніх і старших класів протягом навчання в школі залишається на одному рівні, в той час, як рівень шкільної тривожності до кінця навчаний-ня в школі знижується.

Ключові слова: тривожність, шкільна тривожність, адаптація, рівень адаптації.

Шульга В.В. Взаимосвязь уровня школьной тревожности и адаптации школьников. В статье обсуждаются результаты эмпирического исследования школьной тревожности и уровня адаптации учащихся среднего и старшего звена общеобразовательной школы. Констатируется, что уровень адаптации учащихся средних и старших классов на протяжении обучения в школе остается на одном уровне, в то время, как уровень школьной тревожности к концу обучения в школе снижается.

Ключевые слова: тревожность, школьная тревожность, адаптация, уровень адаптации.

Сучасне наукове знання демонструє постійний інтерес до проблем тривожності й адаптації особистості. Цей факт знаходить своє підтвердження в наукових дослідженнях, в яких означені проблеми аналізуються як у психологічному, так і в інших аспектах, зокрема з позиції біохімії, фізіології, соціології та ін. І адаптація, і тривожність відносяться до психологічних явищ, значення яких одночасно оцінюється як надзвичайно високим, і достатньо вузьким, навіть функціональним. Наприклад, тривожність, розглядається як «центральна пробле-